

Збірник матеріалів
II науково-практичної міжвузівської
конференції
„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”

(на основі школи
„Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук, ректор
РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Редакційна колегія:

- Постоловський Р.М.* - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної
слов’янської академії наук, ректор РДГУ
- Савчук П.О.* - заступник голови, кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- Гон М.М.* - відповідальний секретар, доктор політичних
наук, завідувач кафедри політичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
- Жилюк С.І.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри релігієзнавства Національного
університету „Острозька академія”
- Шерстюк В.М.* - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

- Савчук Б.О.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету
- Троян С.С.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного
гуманітарного університету
(протокол №10 від 30.05.2008 р.)

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії.

ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Закінчення Другої світової війни спричинило цілу низку проблем, пов'язаних з українським населенням, яке проживало в Чехословаччині і Польщі. Згідно з домовленостями між урядами Радянського Союзу з одного боку, Чехословаччини і Польщі – з другого, пройшов обмін населенням, який завдав значних страждань всім учасникам процесу. Для багатьох воно стало особистою, сімейною, службовою трагедією, вирішення якої затягнулося на довгі роки.

14 вересня 1945 року міська рада Дубно розглянула інформацію глави представника уряду УРСР з евакуації польських громадян із території УРСР Пасічного М.В. З Дубно належало евакуювати 1763 сім'ї – 4965 осіб, зареєструвалися в місті Дубно 1744 сім'ї – 4948 осіб, фактично евакуювалося 1645 сімей – 4685 осіб. Залишилося 54 сім'ї, 133 особи, з різних причин. Умови евакуації завчасно були доведені до польського населення. Хоч були обмеження на перевезення матеріальних цінностей, все-таки поляки намітили при евакуації забрати з собою 14599 ц. різної продукції, 345 голів худоби, 195 коней, 103 голови свиней, 65 кіз, овець. Фактично, як засвідчують матеріали засідання виконкому, все це і вивезли в Польщу, окрім того, вивезли ще 57 коней, 75 свиней тощо.

Все залишене майно, худобу, зерно і т. д. було обліковано і обраховано в цінах того часу. Наприклад, в Дубно залишилося 130 будинків на суму 352787 крб., нежитлових приміщень 130 на суму 61512 крб. Залишали евакуйовані й інші речі й матеріали, зокрема, сільгоспінвентар для обробки ґрунту 23 шт. вартістю 1055 крб., для збирання врожаю – 600 крб., інший інвентар – 1033 крб., різне майно – 30112 крб., а всього на суму 447096 крб. Залишилася ще певна кількість землі: 399, 91 га, з них 281,22 га – орної, сінокосу 6,5 га, 0,5 га озимої пшениці, посіви жита 2,45 га.

Станом на 25 вересня 1947 року із Дубенського району виїхало 838 сімей чеської національності, які залишили 794 будинки. Із Чехословаччини прибуло і розміщено 393 сім'ї українців, яким передано 316 будинків. В іншому документі подано, що розселили в районі 381 сім'ю, де нараховувалося 1818 чол., які зайняли 282 будинки. Разом з тим переселенцям-українцям з Польщі також

3. Артамонов В.А. Россия и Речь Посполитая после Полтавской победы (1709 - 1714). - М.: Наука, 1990. - 206 с.
4. Архив Юго-Западной России: В 8 ч. - К., 1864. - Ч. 1. - Т. 2. - ССХІІІ + 683 с.; - К., 1871. - Ч. 1. - Т. 4. - 746 с.
5. Бантыш- Каменский Н. Историческое известие о возникшей в Польше Унии. - Вильна, 1866. - 387 с.
6. Бантыш - Каменский Н. Обзор внешних сношений России (по 1800 год): В 4 ч. - М., 1897. - Ч. 3. - VIII + 320 с.
7. Беднов В.А. Православная Церковь в Польше и Литве. - Екатеринославль, 1908. - 512 с.
8. Бобржинский М. Очерк Истории Польши: В 2 т. - СПб., 1891. - Т. 2. - 330 с.
9. Грабенский В. История Польского народа. - СПб., 1910. - 600 с.
10. Гуржій О.І. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського). Дис... д-ра. істор. наук: - К., 1999. - 391 с.
11. Іларіон Митрополит. Українська церква. – Вінніпег, Видавництво Консисторії УГП Церкви в Канаді, 1982. – 366 с.
12. Коялович М.О. История воссоединения западнорусских униатов старых времен. - СПб., 1873. - XII + 400 с.
13. Молчанов Н.Н. Дипломатия Петра Первого. - М.: Международные отношения, 1984. - 440 с.
14. Рункевич С.Г. История русской церкви под управлением Святейшего Синода (1721 - 1725). - СПб., 1900. - Т. 1. - 429 + II с.
15. Смоленский В. История польского народа. - СПб., 1899. - 362 с.
16. Соловьев С.М. История России с древнейших времен: - М., Изд. Соц-экон. лит-ры, 1963. – Кн. 9. - Т. 17-18. – 701 с.
17. Титов Ф.И. Западная Русь в борьбе за веру и народность во второй половине XVII в. и в XVIII в.: В 2 ч. - К., 1905. - Ч. 1. - 350 + IV с. - Ч. 2. - 249 + II с.
18. Титов Ф.И. Русская Православная Церковь в Польско-Литовском государстве в XVII - XVIII вв.: В 2 т. - К., 1905. - Т. 2. - 482 с.
19. Чистович И.А. Диссидентский вопрос в Польше в первой половине XVIII ст. - СПб., 1880. - 82 с.
20. Чистович И.А. Очерк истории западно - русской церкви: В 2 ч. - СПб., 1882. - Ч. 1. - 220 с. - СПб., 1884. - Ч. 2. - IV + 419 с.
21. Шмитт Г. История польского народа: В 3 т. - СПб., 1866. - Т. 2. - II + 347 с. - Т. 3. - 208 с.
22. Kaminski A. Konfederacja sandomierska wo bec rosji w okresie poaltranszadzkim 1706-1709. - Wroclaw - Warszawa - Krakow: Wydawnictwo polskiej AN, 1969. – 160 s.
23. Volumina legum. Przedruk zbioru praw staraniem xx. Pijarow w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydanego. - Peterburg, 1860. - Т. 5. - 463 + XV s.; - Т. 6. - 330 - VII s.

передано 388 будинків. У тому безладі частину будинків займали інші громадяни, установи в 113 будинках. Переселенці своєчасно забезпечувалися різними товарами, крім села Молодаво, звідки були скарги про несвоєчасну і в малій кількості поставку товарів. Скарги переселенців розглядалися районними органами по переселенню і земельними органами. Деякі родини намагалися повернутися назад у Чехословаччину з ряду причин: це і погрози місцевого населення, залякування колгоспами, залишення родичів (матір, батька, сина) в Чехословаччині, нездоровий клімат, неякісна вода. Не посилали дітей до школи через те, що там не вивчається Закон Божий.

Щодо обміну населенням з Польщею, то з району виїхало 267 польських сімей, які залишили 213 житлових будинків. Кількість українців-переселенців із Польщі було в декілька разів більшою. В район прибули планові переселенці, але з різних причин прибула й велика кількість „непланових”, що створило як економічні, так і соціальні проблеми. На 10 жовтня 1947 року в Дубенський район з Польщі прибуло 1474 сім'ї, в них нараховувалося 5341 особа. Серед них планових 363 сім'ї, інші прибули в район з різних мотивів (1111 сімей).

Місцева влада намагалася розмістити прибулих, а тому переселенцям-українцям передали 197 будинків, які залишили поляки, заселили 165 покинутих і безгосподарних будинків, а також 443, залишених чехами. Тимчасово проживали в місцевих жителів 354 сім'ї.

У 1946 році були підведені певні підсумки переселення чеського і польського населення. Міська рада склала реєстр описів чеської національності, які переселилися з Дубно. Всього вибуло 44 родини, які залишили майно, житлові та підсобні будинки.

Було наведено відносний порядок у використанні залишеного майна переселенцями. За переселенцями закріпили 176 колишніх польських, чеських та комунгоспівських будинків. Серед безгосподарських, покинутих будинків, виробничих приміщень було майно багатих мешканців міста, зокрема, євреїв Ельбертів, Черкасів, Грінбергів та ін. Виїхало з Дубна чимало колишніх чиновників, інтелігентів, які працювали при польській і німецькій окупаційній владі. Серед них інженер-архітектор Костянтин Кокзов. Всього ж було націоналізовано 661 будинок.

Уповноважені Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У т.т. Кириян Т.Г. і Мартиш Є.Д. разом із представниками Рівненського облвиконкому та ОК КП(б)У Тарутою Т.С., Дубнівського райвиконкому і РК КП(б)У Рябініним В.І. провели перевірку господарського облаштування громадян, які прибули з Чехословаччини, в місцях їхнього розселення,

а також перевірили їх скарги. Щодо господарського облаштування було виявлено, що із Дубенського району виїхало в Чехословаччину 838 сімей чеської національності, які залишили 784 будинки, із Чехословаччини прибуло переселенців-українців 398 сімей, яким передали 316 будинків у Дубнівському районі. Відповідно по населених пунктах це виглядало таким чином:

№ з/п	Назви населених пунктів	Залише но будинків чехами	Поселення сімей переселенців	Надано окремих будинків	Надано будинків двом сім'ям
1	2	3	4	5	6
1	Мирогоща	117	106	78	15
2	Страклів Чеський	98	37	-	1
3	Молодаво	68	83	-	10
4	Молодаво II	65	47	36	6
5	Ульбарів	113	54	40	8
6	Людгардівка	55	6	6	-
7	Кривуха	40	8	8	-
8	Хомут	53	37	28	4
9	Дубно	44	15	квартири	-
10	Боцянівка	17	-	-	-
11	Олександрівка	16	-	-	-
12	Великі Загорці	11	-	-	-
13	Варковичі	15	-	-	-
14	Курдибань Варковицький	19	-	-	-
15	Курдибань Жорновський	21	-	-	-
16	Михайлівка	6	-	-	-
17	Озеряни	10	-	-	-
18	Рапатов	16	-	-	-
19	Інші села	5	-	-	-
	Разом	704	398	278	33

Причиною розселення в одному будинку по дві сім'ї було особисте їх прохання та родинні стосунки. В будинку, де проживає по дві сім'ї, є від 4-х до 6-ти кімнат. Усі будинки, які надаються переселенцям, закріплені постановою райвиконкому. Як правило, закріплення будинків відбувалось у присутності переселенців та за їхньою згодою. Кожному переселенцю надано постанову райвиконкому про закріплення будинку та господарських будівель.

Під час перевірки господарського облаштування та розселення було надано окремих будинків для переселенців, які проживали по 2-3 сім'ї: у Мирогощі – 8, у Молодаво-ІІ – 6, у Молодаво-І – 1 будинок, в Ульбарові – 4, в Дубно – 2.

Відселено переселенців з Польщі та інших людей, які проживали разом в одному будинку з переселенцями із Чехословаччини: в Мирогощі – 21 сім'я, Страклів Чеський – 9, у Молодаво-І – 2, в Ульбарові – 1, у Хомуті – 10.

Були випадки, коли деякі переселенці з Чехословаччини категорично були проти відселення з їхніх будинків переселенців з Польщі та інших, які проживали на правах квартирантів. Були й такі випадки, коли виселених переселенців з Польщі від одного господаря забирали на квартиру інші переселенці. Це стосується лише села Мирогоща.

Переселенцям з Польщі, яких відселяли, надавали інші помешкання.

У Молодаво-І проживало в жовтні 1947 року переселенців із Чехословаччини 83 сім'ї, де було лише 68 будинків, з яких 11 переселенці займати не бажали у зв'язку з відсутністю там господарських добудов та зношеністю будинків.

Райвиконком для 14 сімей закріпив будинки в селі Боцянівка, проте ці сім'ї відмовились їх займати. Їм також було запропоновано переселитися в Боцянівку або Курдибань Жорнівський, який знаходиться від Молодаво-І за два кілометри.

Як у Боцянівці, так і в Курдибані Жорнівському знаходилися будинки та господарські добудови в хорошому стані. Кожний будинок складався з 3-х кімнат, через що в Молодаво-І проживало в деяких будинках по три сім'ї водночас. Внаслідок проведених перевірок і прийнятих заходів на місці у всіх населених пунктах, окрім Молодаво-І, кожна сім'я, за винятком одинаків, мала окреме помешкання. Потрібно відмітити, що залишені чехами будинки, крім переселенців із Чехословаччини та Польщі, займають:

№ з/п	Назви населених пунктів	Клуб и с/ради	Школ и	Робочі	Колгоспи	Підпр. орг. н.з.	Будинок інвалідів	Місцеві мешканці
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Дубно	-	-	15	-	4	-	6
2	Олександрівка	-	-	-	-	-	-	-
3	Боцянівка	-	-	-	-	-	-	-
4	Загорці	-	-	-	-	-	-	-
5	Варковичі	-	-	-	-	-	-	-
6	Курдибань Варковицький	-	-	-	-	-	-	-
7	Курдибань Жорнівський	-	-	-	-	-	-	2
8	Кривуха	2	1	-	1	1	-	2
9	Людгардівка	1	-	-	-	-	-	2
10	Михайлівка	-	-	-	-	-	-	-
11	Молодаво-І	-	3	-	-	-	-	5
12	Молодаво-ІІ	-	1	-	-	2	-	2
13	Мирогоща	-	-	-	-	5	-	4
14	Страклів	1	-	2	-	-	8	-
15	Ульбарів	-	-	-	-	2	-	-
16	Озеряни	-	-	-	-	-	-	-
17	Хомут	-	-	-	-	-	-	1
18	Рапатово	-	-	-	-	-	-	-
	Разом	4	5	17	1	14	8	24

Деякі будинки, які знаходилися на території підприємств, не могли бути передані переселенцям із Чехословаччини або з Польщі. Так, наприклад, у Мирогощі два будинки знаходилися на території пивного заводу, один будинок на території Держмлина, в Ульбарові один будинок на території Держмлина, у Молодаво-ІІ на території Держмлина – два будинки. До цих будинків іншого підходу, крім території підприємства, не було.

У Страклові Чеському два будинки, де проживали робітники беконно-консервної фабрики, вимагали додаткового ремонту. Ці будинки переселенці з Чехословаччини й Польщі відмовилися зайняти.

За домовленістю з райвиконкомом, беконно-консервною фабрикою частково ці будинки передано для ремонту.

Приділялась увага наділенню переселенців землею і розподілом озимих посівів. У кожному населеному пункті, де були розселені переселенці з Чехословаччини, до складу земельних комісій були обрані переважно переселенці. Наділення землею відбувалося з наявних земельних угідь, залишених чехами, які виїхали в Чехословаччину, виходячи із кількісного складу членів сім'ї, але не більше 10 га на одну сім'ю. Таким же чином проводилося наділення озимими посівами.

За посіви, залишені в Чехословаччині, в тому випадку, коли натурою посіви не компенсувалися, уповноважений міністерства заготівель провів видачу зерна за розрахунком 4 цнт. за один гектар.

Скарг на неправильну або недостатню кількість наділів землі та озимих посівів не було. В середньому на одну людину наділ землі та озимих посівів у селах складав:

№ з/п	Назва села	Наділено	
		Землі	Посівів
1	Людгардівка	1,0	0,45
2	Кривуха	0,75	0,40
3	Мирогоща	0,75	0,18
4	Молодаво-I	0,80	0,24
5	Молодаво-II	1,00	0,25
6	Ульбарів	0,9	0,36
7	Хомут	1,20	0,36
8	Страклів Чеський	0,75	0,16

Потрібно відмітити як ненормальне явище, коли в селі Страклів Чеський було передано 15 га природних сіножатей будинку інвалідів, а переселенцям наділено лише 11 га, чим було викликано незадоволення останніх.

У період весняного посіву переселенцям із Чехословаччини була надана допомога посівним матеріалом – ячмінь, овес, просо – всього видано 127,22 цнт.

Політико-масова робота серед переселенців проводилася недостатньо. За населеними пунктами, де проживають переселенці із Чехословаччини, були закріплені уповноважені від РК КП(б)У і райвиконкому, але робота полягала лише в проведенні державних заходів: підписка держпозики, виконання хлібопоставок, вивезення лісу та інше. У зв'язку із тим, що політико-масова робота серед

переселенців не проводилася, ворожі елементи використали це і проводили антирадянську пропаганду. Майже в кожному селі на загальних зборах та в розмовах з переселенцями заявлялося про їхнє бажання повернутися в Чехословаччину.

Громадянин села Мирогоща Миколайко Іван заявив: „Ми в Радянському Союзі жити не можемо. Нас місцеві жителі лякають, погрожують та ображають – називають гуцулами. Один українець мені говорив, що він намолотив 30 цнт. зерна, а хлібопоставки йому дали 32 цнт, а потім ще додали. Він продав корову. Буде через рік таке і вам”.

Громадянин із с. Молодаво-II Гавроні Петро заявив: „Ми приїхали до братнього народу, але братнього на радість немає. Тут грабують і вбивають”.

Житель с. Молодаво-I громадянин Рогач Федір сказав: „Тут порядку немає, держава приймає пшеницю і платить за один цнт. 6 крб., а буханка хліба коштує 80 крб., кілограм цукру – 100 крб. Ми тут не можемо заробити більше, ніж 300 крб. у місяць, а костюм коштує 2000 крб. В магазинах немає нічого. Місцеве населення свариться, чому ми приїхали на їх Батьківщину. Ми не можемо жити, бо держава все забирає. Кажуть українці, що їм посіви град побив, їм держава нічого не дала, а хлібопоставки вимагає”.

Подібного роду настрої охоплювали значну кількість переселенців.

У кінці серпня 1947 року в с. Мирогощі з'явився авантюрист Іванчак. Називаючи себе представником Чехословацького посольства в Москві, цей аферист провів ряд розмов і зборів із переселенцями, пропонуючи їм писати колективну заяву на ім'я Президії Верховної Ради СРСР з проханням повернути їх у Чехословаччину, після чого пропонував їм оформити і видати закордонні паспорти на виїзд у Чехословаччину. З кожної сім'ї він пропонував зібрати по 789 крб. на паспорт. Цю роботу він проводив в с. Мирогоща протягом двох тижнів. Аферист був затриманий і засуджений. Судили його не в Мирогощі і не відкритим судом, а у м. Рівному.

Здавалося б, що партійні і радянські органи, працівники МВС повинні були зробити з цього висновки і провести в усіх селах, де проживають переселенці із Чехословаччини, відповідну роз'яснювальну роботу, довести до відома всіх переселенців про афериста, закликати їх до більшовицької пильності, однак так не сталося. Не випадково, що в вересні 1947 року знову з'явився інший, досвідченіший аферист з нібито виданими чехословацькими документами в Москві про те, що він відряджається в Рівненську і Волинську область із завданням перевірити господарське

облаштування переселенців з ЧССР і виявити бажаючих повернутися в Чехословаччину.

Цьому аферисту вдалося провести бесіди і збори в с. Молодаво-I і Молодаво-II в хатах, де проживають переселенці. Він радив писати колективну заяву на ім'я Президії Верховної Ради СРСР про повернення в Чехословаччину і пропонував зібрати із сім'ї 275 крб. для оформлення документів на переїзд у Чехословаччину. Лише незграбність і неоперативність органів МВС і МДБ пояснюють те, що аферисту вдалося втекти.

Основною причиною подачі переселенцями із ЧРСР колективних заяв про виїзд була підривна робота аферистів, а також слабка політмасова робота серед них. Поряд із тими шкідливими настроями значна кількість переселенців налаштовані були позитивно. У кожному селі вони заявляли, що в СРСР краще, тут їм дали гарні будинки, садиби і землю, допомогли посівним матеріалом, а земля добра, добре родить.

Відмічаючи свої переважні настрої, переселенці відзначали суттєві недоліки. Основної уваги заслуговують скарги про крадіжки особистого майна переселенців і відсутність боротьби зі злочинністю.

Перевіркою таких заяв було встановлено, що дійсно крадіжка майна в переселенців була масовим явищем, а боротьби зі сторони органів МВС, прокуратури і суду в достатній мірі не було. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 року в частині охорони особистого майна громадян виконувався недостатньо. Нанесені збитки громадянам, як правило, не відшкодовувалися.

На початку червня 1947 року була розкрита група злодіїв, яка систематично займалася крадіжкою великої рогатої худоби і коней у переселенців з ЧССР, які проживали в с. Мирогоща. У розкритті злочину активно допомагали самі переселенці. Зазначена справа маринувалася в міліції два місяці, в прокуратурі – 1,5 місяця, а потім знаходилася в суді нерозглянута. У селі Ульбарів у громадянки Швед Марії вкрали 18 снопів пшениці. Злодій був затриманий, пшеницю повернули потерпілій, але з крадіїв нікого до кримінальної відповідальності не притягнуто.

У с. Мирогоща місцеві жителі Харчук, Кугрун та інші самовільно захопили сільський реманент переселенців із Чехословаччини, однак працівники міліції не передали справу в Дубенську райпрокуратуру. Справа не розглянута. Аналогічних прикладів поганой роботи органів МВС, прокуратури і суду можна навести багато.

Значну кількість скарг, претензій переселенців можна було б передчасно усунути, якби районні партійні органи і радянські

працівники проводили політмасову роботу і проявили до них доброзичливе, уважне ставлення. Наприклад, у селі Хомут переселенка Кичка Марія Петрівна, 60-ти років, із своїм чоловіком, якому 75 років, в ЧССР отримували пенсію за загиблого в Червоній Армії сина, про що мала офіційний документ чехословацької влади, однак працівники Дубнівського районного відділу соціального забезпечення подивилися на нього формально-бюрократично і відмінили. У с. Мирогоща у жителя Космача народилася дитина, але належної допомоги при народженні дитини від влади не було надано.

У районі для ліквідації таких ганебних явищ розробили заходи, якими передбачали для виконання рішення політбюро ЦК КП(б)У покращення політмасової роботи серед переселенців, для чого закріпили в населені пункти, де проживають переселенці, відповідних працівників РК КП(б)У і райвиконкому (секретарі РК КП(б)У, голова райвиконкому, його заступники). У цих заходах зверталась особлива увага на роз'яснення соціалістичної законності, правопорядку і вивчення Конституції; планувалося підібрати якнайбільшу кількість людей з числа переселенців на роботу в радянські і господарські органи з врахуванням їх особистих якостей і здібностей; використовувати кампанії при виборах в обласні, районні і місцеві ради депутатів трудящих як школу пояснення і пропаганди особливостей радянської держави; заступнику голови Дубенського райвиконкому Рябініну закінчити роботу по відселенню переселенців із села Молодаво-I у Боцянівку та в Курдибань Жорнівський у закріплені за ними будинки; розподілити залишений чехами сільськогосподарський інвентар серед переселенців із Чехословаччини; просити Раду Міністрів УРСР про надання вказівок організувати в місцях розселення переселенців показових сільських магазинів.

Були у переселенців-українців з Польщі й інші проблеми. В ряді випадків майно переселенців було спалене, і воно оплатою не компенсувалося. Таких було 8 сімей, в т.ч. сім'я з чотирьох осіб Старушка Андрія Івановича із Білгорайського повіту, Сливи Василя Михайловича із п'яти осіб з Грубешовського повіту, Вашука Михайла Васильовича з п'яти осіб із Володавського повіту, який проживав у селі Варковичі, дві перші сім'ї – в Іванні. Крім того, 124 сім'ї з Польщі не мали опису залишеного майна.

Українське населення, що переселилося з Чехословаччини і Польщі, зазнало злиднів і непорозумінь на території Радянського Союзу, оскільки тут не було підготовлено ресурсів для його розміщення. Багато проблем вирішувалося експромтом, а частина так і не вирішені до сьогодні.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО), ф. Р-491, оп.3, спр.16.
2. ДАРО, ф.635, оп.1, спр.252.
3. ДАРО, ф.Р-1498, оп.1, спр.6.
4. ДАРО, ф.Р-1498, оп.1, спр.17.
5. Історія міст і сіл УРСР. Ровенська область. – К.: „Наукова думка”, 1973.
6. Чехи на Дубенщині. Міжнародна науково-теоретична конференція, присвячена 140-річчю переселення чехів на Дубенщину. – Дубно, 2003, с.18-19.
7. Чехи і Дубенщина. Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченої 60-річчю репатріації чехів на етнічну Батьківщину. 18 травня 2008 року. – Луцьк, Волинська обл. друк., 2008. – 98 с.

УДК 94 (438+477) „1924”

М.М. Гон, О.П.Постельжук

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА УНІЯ: МОДЕЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО УГОДОВСТВА

Роки незалежності України – час, упродовж якого відбулася не тільки ревізія концепції вітчизняної історії. Це період, що означений своєрідною реабілітацією тих політичних сил, які зазвичай класифікуються угодівськими. Ця тенденція, на наш погляд, закономірна. Адже серед тих політичних сил, які перманентно критикували радянські історики, не тільки українські „буржуазні націоналісти”, але й ті, хто заради відродження національної держави й накопичення сил для подальшої боротьби пішов на легітимацію польської влади на західноукраїнських землях.

Саме таку мету сповідували українські угодівські партії, що почали виникати після інкорпорації регіону Другою Річчю Посполитою. Цей факт у час існування СРСР зазвичай замовчувався. Подекуди умовчанням обходили історики і те, що відродження української національної держави угодівці планували досягти завдяки взаємодії з Польщею.

Упродовж останніх років ситуація з вивченням історії українських угодівських партій суттєво змінилася. Це засвідчує, наприклад, ступінь розробки історії Волинського українського об'єднання. Наймасштабіше дослідження, що присвячене цій політичній силі, реалізоване Р.Давидюк й М.Кучерепою [5]. Такі дослідники, як О.Зайцев, О.Єгрешій, В.Перевезій [4; 3; 7, с. 41-46], розкрили діяльність низки інших партій, а також окремих їх політичних лідерів.

Реабілітація проблеми, її поступова розробка – очевидні. І все ж зауважимо, що нетривалий час її вивчення дається взнаки. Досі, наприклад, у вітчизняній історіографії не з'явилися розвідки, що були б присвячені визначеній у назві нашої статті проблемі.

Її розробка – своєрідний імператив. Адже зрозуміло, що утворення тих українських політичних сил, які обрали курс на порозуміння з Польською державою, є результатом політичного вибору передусім окремих індивідуумів. Утворення ними громадських організацій чи партій відбувалося на основі спільного світогляду чи тотожності/близькості політичних ідеалів. Отже, очевидним і незаперечним є той факт, що процес утворення політичних фігур – результат вибору окремих громадян. Іншими словами, індивідуальне угодовство, готовність тієї чи іншої людини досягти порозуміння з опонентом чи вчорашнім ворогом є предтечею утворення політичних сил, які намагалися реалізувати таку мету.

На тлі цих роздумів констатуємо, що діяльність угодівських політичних сил досліджується винятково на груповому рівні (історія партій). Тим часом осторонь уваги залишається проблема індивідуального угодовства. Натомість вона є особливо актуальною із врахуванням того факту, що протягом періоду між двома світовими війнами на західноукраїнських землях час від часу поставали партії й громадські інституції зі змішаним національним складом.

З-поміж перших таких інституцій – Союз народних рад, який розпочав роботу в Західній Волині в 1920 році. 60% його членів – українці, інші ж – поляки [6, с. 1]. Такий національний склад бачиться об'єктивною передумовою тієї мети, яку намагався реалізувати Союз. Зокрема, врегулювати національну проблему в Польщі на демократичних засадах, забезпечити вільний розвиток усім спільнотам, що проживали в ній [2, арк. 16-16 зв.].

Інший приклад партій, у діяльності яких чітко простежується фактор функціонування індивідуального угодовства, – „Державне об'єднання на кресах”. Утворене напередодні виборів 1922 р., воно включало до свого складу як окремі політичні сили поляків, українців (Українське народне єднання), так і представників російського й білоруського населення [4, с. 204].

Констатація цих фактів дає підстави для обґрунтування правомірності запропонованої нами проблеми. Її можна сформулювати так: угодовство як суспільне явище слід розглядати на двох рівнях – груповому (партії, об'єднання) й індивідуальному. Останнє виявляється в діях тих українців (як, зрозуміло, й представників інших націй), що вступали в партії зі змішаним національним складом, ставали членами інонаціональних політичних сил.

Яскравим прикладом індивідуального угодовства є спроба утворення Польсько-української унії (ПУУ) – сюжет, який, здається,

Постоловський Руслан Михайлович – заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та Міжнародної слов'янської академії, кандидат історичних наук, ректор РДГУ, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Савчук Петро Оксентійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Сєєрова Ольга Владиславівна – доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Слесаренко Андрій В'ячеславович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України РДГУ

Шмид Олександр Павлович – аспірант кафедри історії України РДГУ

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЧЕСЬКОГО НАРОДУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ СУСПІЛЬСТВА	3
Шеретюк В.М. РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПЕТРА I.....	18
Савчук П.О. ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	28
Гон М.М., Постельжук О.П. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА УНІЯ: МОДЕЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО УГОДОВСТВА.....	37
Сєєрова О.В. ДЕКАБРИСТСЬКІ АРТІЛІ У СИБІРУ	42
Мельничук П.У. БУРЕМНИЙ 1918 РІК НА ВОЛИНІ (ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УД) П.СКОРОПАДСЬКОГО).....	48
Десятничук І.О. ІСТОРИОГРАФІЯ „ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ”: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ	56
Слесаренко А.В. КЛУБ „ОБРОДА” („ВІДРОДЖЕННЯ”) В СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ У ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1989 р.....	64
Кукурудза А.Р. ІНСТИТУЦІЙНІ РИСИ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ В УКРАЇНІ 1917-1921 рр.	68
Мартинчук І.І. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1993-1995 рр.	75

Ворон О.П. РОЛЬ І МІСЦЕ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ЖІНОК У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).....	81
Шмид О.П. ЗРОСТАННЯ РОСІЙСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	90
Петлюк І.В. БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА В ДИПЛОМАТИЧНІЙ КАЗУЇСТИЦІ ВЕЛИКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ 1875 - 1878 рр.....	97
Іванченко О.В. СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК.....	107
Долганов П.С. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ГЕНЕЗИС ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ (ХVІІІ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ).....	113
Дубравська А.М. СЕЛО МАЛІ ДОРОГОСТАЇ МЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ В ХVІ – ХІХ СТОЛІТТІ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІКИ.....	121
Бондар А. „ГОЛОДОМОР НА ПОДІЛЛІ 1932-1933 Р.Р.”.....	128
Мишков В. ЗАХІДНИЙ ВПЛИВ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЦЕРКОВНОГО РОЗКОЛУ В МОСКОВСЬКОМУ ЦАРСТВІ В ХVІІ СТОЛІТТІ ...	137
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	144
ЗМІСТ.....	146

Наукове видання

Збірник матеріалів
Другої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 2

Укладачі : Шеретюк В.М., Савчук П.О.

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.
Відповідальний редактор – Кревська Г.А.
Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.
Комп’ютерний макет – Третяк О.Ю.

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Підписано до друку 10.09.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9. Зам.№ 60 /1.
Наклад 300 прим.

Адреса редакції: кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету